

Haziran 2012

Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

Ruh Sağlığı

“Özel hayat” (8. Madde) kişinin vücut ve ruhsal bütünlüğünü kapsar

“Ruhsal istikrarın muhafazası, kişinin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkında yararlanmasının vazgeçilmez bir önkoşuludur” ([Bensaid – Birleşik Krallık Davası](#), 06.02.2001).

Özel hayata müdahale kanuna uygun olmalıdır

[A.G. – İsviçre Davası](#), 09.04.1997: [başvuru kabul edilemez ilan edilmiştir](#). AİHM “kişiyi vesayet altına alma kararının özel hayatına müdahale anlamına geldiğini kaydetmiştir. Bu müdahale kanuna dayalı olmalı ve meşru bir amaç güdülmelidir”.

[Storck – Almanya Davası](#), 16.06.2005: Başvuranın mahkeme kararı olmaksızın mükerreren tedavi kurumuna kapatılması nedeniyle [8. Madde ve 5. Maddenin 1. fıkrası](#) (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal edilmiştir.

Bu davada ayrıca **zorla ilaç tedavisinden** de şikayet edilmekteydi. AİHM bu şikayetle ilgili olarak 8. Maddenin ihlal edilmediğine hükmetmiştir (başvuranın tıbbi tedaviye geçerliliği bulunan bir onam vermediği kanıtlanamamıştır). AİHM [Schneiter – İsviçre Davası](#)nda (31.03.2005: [başvuru kabul edilemez ilan edilmiştir](#)) zorla ilaç tedavisinin yasal zemininin bulunduğunu ve bununla meşru bir amaç (başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması) güdüldüğünü kaydederek 8. Maddeye dayandırılan şikayetin dayanaktan yoksun olduğuna hükmetmiştir. Çeşitli manik-hezeyan bozuklukları ve çoklu ilaç bağımlılığı nedeniyle bir psikiyatri hastanesinde tedavi görmekte olan başvuran, bir hemşirenin yüzüne vurmuştu.

[Shopov – Bulgaristan Davası](#), 02.09.2010: 5 yıldan fazla bir süreyle psikiyatrik tedavi için alıkoyma uygulaması. [8. Madde ihlal edilmiştir](#): Başvuranın özel hayata saygı hakkına sürekli müdahalenin yasal zemini bulunmakla birlikte, ilgili mevzuatın gerekli kıldığı düzenli adli denetim yerine getirilmemiştir.

[X. – Finlandiya Davası](#), 03.07.2012: Dava, bir anneye kızını kaçırmada yardım

ve yataklık ettiği gerekçesiyle hakkında ceza davası açılan bir pediatri uzmanının adli işlemler çerçevesinde bir ruh sağlığı hastanesine konması ve kendisine zorla ilaç verilmesi ile ilgili idi. [5. Maddenin 1. fıkrası \(özgürlük ve güvenlik hakkı\) ve 8. Madde ihlal edilmiştir](#): başvuranın kendi istemi dışında ruh sağlığı hastanesine konması ve zorla ilaç verilmesi yasal olmakla birlikte ilgili kanunda keyfiliğe karşı gerekli güvenceler öngörülmemektedir.

- [X. ve Y. – Hollanda Davası](#), 26.03.1985: 16 yaşında ve ruhsal engelli bulunan bir kız çocuğu, kaldığı özel ruh sağlığı kurumunun müdiresinin damadı tarafından cinsel istismara uğramıştı. [8. Madde ihlal edilmiştir](#): Hollanda hukukunda 16 yaş veya üzeri ruhsal engelli küçüklere yönelik cinsel şiddet olaylarında adli işlem başlatılması öngörülmemektedir.

[Bensaid – Birleşik Krallık Davası](#), 06.02.2001: Şizofreni tedavisi gören başvuran, hakkındaki Cezayir'e sınırdışı kararının uygulanması halinde yeterli tıbbi tedaviden mahrum kalacağından ve dolayısıyla vücut ve ruhsal bütünlüğünün tehlikeye gireceğinden şikayetçi idi. [8. Madde ihlal edilmemiştir](#): AİHM başvuranın ruh sağlığına ilişkin risklerin büyük ölçüde varsayımsal etkenlere dayalı olduğunu ve ruhsal bütünlüğünün bu durumdan kayda değer biçimde etkileneceğinin tespit edilmediğini kaydetmiştir.

- [K. ve T. – Finlandiya Davası](#), 12.07.2001: Dava, şizofreni hastalığı nedeniyle defaatle hastaneye yatırılan başvuranın çocuklarının bakım kurumlarına yerleştirilmeleri ile ilgili idi. Çocuklardan birinin bakım kurumuna yerleştirilmesine ilişkin olarak [8. Madde ihlal edilmiştir](#). Daha önceden başvuranların rızasıyla bakım kurumuna yerleştirilen diğer çocukla ilgili ihlal söz konusu değildir. Bu çocukla ilgili acil bakım emri çıkarılmasının nedeni, çocuğun özel bakıma muhtaç olması idi.

Kanuni ehliyet sorunu

[Shtukurov – Rusya Davası](#), 27.03.2008 (ayrıca bkz. aşağı): Başvurana annesinin talebiyle vasi tayin edilmiştir. [8. Madde ihlal edilmiştir](#): mahkeme, kararını başvuranın ehliyetsizliğinin düzeyinin yeterince tahlil edilmediği bir sağlık raporuna dayandırmıştır.

[Berková – Slovakya Davası](#), 24.03.2009: Dava, ruhsal bozukluğu bulunan başvurana vasi tayin edilmesi ile ilgili idi. [8. Madde ihlal edilmiştir](#): başvuran, uzun bir süre kanuni ehliyetinin iadesini talep edememiştir.

[Salontaji-Drobnjak – Sırbistan Davası](#), 13.10.2009: Dava, nizalı paranoya tanısı konan başvurana vasi tayin edilmesi ile ilgili idi. Başvuranın kanuni ehliyetinin ciddi ölçüde sınırlı olması (davalara yardım almaksızın katılamamakta, kendi tıbbi tedavisi hakkında karar verememekte idi) ve ulusal mahkemelerin karar usulünün kusurlu olması nedeniyle [8. Madde ihlal edilmiştir](#).

Derdest dava (Ocak 2011’de kabul edilebilir ilan edilmiştir): [Aleksandr Petrovich Lashin – Rusya Davası](#): Dava, Yerel Mahkeme tarafından şizofreni hastası başvuranın kanuni ehliyetinin olmadığı yönündeki kararı ve bunun sonucunda başvuranın bir psikiyatri hastanesine kapatılması ile ilgilidir.

Başvuran 5. Maddenin 1 ve 4. fıkrasına (özgürlük ve güvenlik hakkı) istinaden uygulanan kısıtlamanın hukuksuz ve keyfi olduğundan ve bu karara itiraz edemediğinden şikayetçidir. Başvuran 8. Maddeye (özel hayata saygı hakkı) atıfla ehliyetsiz ilan edilmesinden ve durumunun etkili biçimde gözden geçirilmesinin sağlanmamasından şikayetçidir. Başvuran 13. Maddeyle (etkili başvuru hakkı) bağlantılı olarak 12. Maddeye (evlenme hakkı) istinaden nişanlısıyla olan evliliğini tescil etmesine izin verilmemesinden şikayetçidir.

Kapatılma

5. Maddenin 1. fıkrası: Özgürlük ve güvenlik hakkı

Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(...)

e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının*, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması.

* “Bu tabire tek ve kati bir yorum getirilemez: ... bu tabirin ifade ettiği mana psikiyatri araştırmalarının sürekli ilerlemesi, tedavilerin giderek esnek hale gelmesi ve toplumun ruhsal hastalıklara yönelik tutumunun değişmesiyle birlikte sürekli gelişim sergilemektedir...”¹

Akıl hastası bir kişinin kapatılmasının Sözleşmeye uygun olması için, [Winterwerp – Hollanda kararı](#)nda (24.10.1979) yer verilen şu şartların bulunması gerekir:

- kişide gerçekten ruhsal bozukluk bulunduğu, nesnel tıbbi uzmanlar tarafından güvenilir biçimde tespit edilmiş olmalıdır;
- ruhsal bozukluk türü ve düzeyi, zorunlu kapatılmaya cevaz verir nitelikte olmalıdır;
- bir kuruma kapatılma halinin devamının geçerliliği, bozukluğun devam etmesine bağlı olmalıdır.

- [Ashingdane – Birleşik Krallık Davası](#), 28.05.1985: 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmemiştir. Paranoid şizofreni hastası başvuran, ruhsal durumunun

¹ [Winterwerp – Hollanda kararı](#), Par. 37.

gerektirdiğinden daha uzun bir süreyle, 19 boyunca yeni bir psikiyatri kurumunda daha katı bir rejime maruz bırakılmış olsa dahi, başvuranın tutulduğu yer ve tutulma şartları, “akıl hastası bir kimsenin tutulma şartları”na uygun idi.

- [Johnson – Birleşik Krallık Davası](#), 24.10.1997: Çeşitli suçlardan mahkumiyeti bulunan başvuran 1984 yılında hâkim kararıyla yüksek güvenli bir psikiyatri kurumuna konmuş, 1989 yılında burada kapatılmasının gerekçeleri ortadan kalkınca tahliyesi emredilmiştir. O tarihten sonra psikiyatri kurumunda tutulmasının uzatılması nedeniyle (yeterli güvencelerin, bilhassa başvuranın tahliyesinin aşırı gecikmemesini teminen adli denetimin bulunmaması) [5. Maddenin 1\(e\) fıkrası ihlal edilmiştir](#).
- [Aerts – Belçika Davası](#), 30.07.1998: Başvuran, yetkili Ruh Sağlığı Kurulu tarafından belirlenen bir sosyal koruma merkezinde değil, genel bir cezaevinin psikiyatrik sorunları bulunan kişilerin bulunduğu bir kısmında tutulmaktan şikayetçi idi. [5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir](#): cezaevinin psikiyatri servisi, akıl hastalarının tutulması için uygun bir kurum olarak değerlendirilemez.
- [Nielsen – Danimarka Davası](#), 28.11.1998: [5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmemiştir](#). Sinir hastalıkları bulunan ve velayeti ebeveynleri arasında uyuşmazlık konusu olan başvuranın bir Çocuk Psikiyatri Servisine yerleştirilmesi, “annenin velayet haklarını kullanarak çocuğun yararına karar verdiği sorumlu bir uygulama” idi.
- [Varbanov – Bulgaristan Davası](#), 05.10.2000: Başvuran, mahkeme işlemleri esnasında savcı emriyle testler yapılmak üzere zorla bir psikiyatri hastanesine götürülmüştür. [5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir](#): başvuranın özgürlüğünden mahrumiyetinin yasal dayanağı yoktu ve iç hukukta keyfiliğe karşı gerekli koruma sağlanmamaktaydı.
- [Hutchinson Reid – Birleşik Krallık Davası](#), 20.02.2003: [5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmemiştir](#). Bir psikiyatri kurumuna kapatılan başvuranın muhtemelen cinsel nitelikli başka suçlar işleme riski vardı; yasal dayanağı da bulunan tahliye etmeme kararı gerekçelendirilmişti.
- [Herz – Almanya Davası](#), 12.06.2003. [5. Maddenin 1\(e\) fıkrası ihlal edilmemiştir](#). Başvuranın geçici olarak psikiyatri kurumuna konmasının nedeni ruhsal hastalığı bulunup bulunmadığının tespit edilmesi idi ve buna yönelik mahkeme kararı tıbbi görüş ışığında verilmişti. [5. Maddenin 4. fıkrası ihlal edilmiştir](#). Başvuran, süresi sona eren geçici kapatılma önleminin hukukiliğine itiraz etme hakkından yoksun bırakılmamalıdır.

- [Nowicka – Polonya Davası](#), 03.12.2009: 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir. Başvuranın komşularıyla arasındaki bir anlaşmazlıktan kaynaklanan dava sürecinde emredilen psikiyatrik testlerin uygulanması için 83 gün tutulmuştur.
- [M.R.L. ve M.-J.D – Fransa Davası](#), 19.05.2004: 5. Maddenin 1(e) fıkrası ihlal edilmiştir. Başvuranın polis merkezinin psikiyatri revirinde tutulması tıbbi değil tümüyle idari gerekçelere dayalıydı (komşularıyla tartışan başvuran hastaneye götürülerek bir psikiyatru gösterilmiştir. Psikiyatr başvuranın ruhsal durumunu tam tespit edememiş ve psikiyatri revirine kaldırılmasına karar vermiştir).
- [H.L. – Birleşik Krallık Davası](#), 05.10.2004: Dava, ajite davranış emareleri gösteren otistik bir kimseye istemsiz kısıtlama uygulanması ile ilgili idi. 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: usul düzenlemesi bulunmaması ve sınır belirlenmemesi nedeniyle, kuşkusuz iyi niyetli olan sağlık personeli savunmasız ve ehliyetsiz bir bireyin özgürlüğünü ve kontrolünü bütünüyle ellerine almışlardı.
- [Enhorn – İsveç Davası](#), 25.01.2005: 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir. Başvuranın HIV virüsünü bulaştırmamasını engellemek için zorunlu tecritten daha hafif tedbirler öngörülmemiştir; başvuranın zorunlu tecridini neredeyse 7 yıl boyunca uzatan yetkililer, HIV virüsünün yayılmaması ihtiyacı ile başvuranın özgürlük hakkı arasında adil bir denge kuramamışlardır.
- [Schneiter – İsviçre Davası](#), 31.03.2005: başvuru reddedilmiştir (Madde 5(1) kapsamındaki şikayetten dayanaktan yoksun idi). Başvurana tecrit uygulanması “kanunda belirlenen usule uygun idi”; kısıtlama keyfi değildi, çünkü başvuran çeşitli manik-hezeyanlı bozukluklar ve çoklu uyuşturucu bağımlılığı nedeniyle bir psikiyatri hastanesine konmuştu ve muhtemelen kendisi ve başkaları için tehlike arz etmekteydi (babasıyla kavgalıydı ve bir hemşirenin yüzüne vurmıştu).
- [Storck – Almanya Davası](#), 16.06.2005: Başvuranın özel kliniğe yargı kararıyla konmadığı için 5. Maddenin 1. fıkrası ve 8. Madde ihlal edilmiştir.
- [Gajcsi – Macaristan Davası](#), 03.10.2006: 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir. Mahkemeler başvuranın zorunlu psikiyatri tedavisini uzatırken ulusal hukukta öngörülen hastanın arz ettiği tehlikenin değerlendirilmesi kuralını gözetmemişlerdir.
- [Filip – Romanya – Davası](#), 14.12.2006: Dava, (başvuran hakkında eski karısı ve oğlu tarafından açılan ceza davasında) mahkemeyi tahkir etmesi sonrasında savcının başvuranın psikiyatri kurumuna kapatılmasına karar vermesi ile ilgili idi. Bu kısıtlamanın yasal dayanağı bulunmadığı için 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir.

- [Gulub – Atanasov – Bulgaristan Davası](#), 06.11.2008: 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir. Başvuranın mahkeme öncesi işlemler esnasında ev hapsinde tutulduğu konutundan psikiyatri hastanesine nakledilmiş ve hastanede bazı testler için 26 gün tutulmuştur. Hastaneye nakil kararı yetkili bir merci tarafından verilmemiştir.
- [Shopov – Bulgaristan Kararı](#), 02.09.2010: Dava, 5 yıldan uzun bir süreyle zorunlu psikiyatri tedavisi uygulanması ile ilgili idi. 5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir. Savcı ve polis, psikiyatri hastanesinde değil bir poliklinikte tedavi öngören mahkeme kararının sınırlarının ötesine geçmiştir.

AİHM aşağıdaki davalarda şu Maddelerin ihlal edildiğine hükmetmiştir:

- 3. Madde (aşağılayıcı muamele yasağı). Büyük Dairenin aşağıda yer alan Stanev – Bulgaristan kararına müracaat ediniz.

- 5. Maddenin 3. fıkrası (özgürlüğünden mahrum bırakılan kişinin derhal hâkim önüne çıkarılma, makul sürede yargılanma veya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkı):

[Winterwerp – Hollanda Davası](#), 24.10.1979

- 5. Maddenin 4. fıkrası (özgürlüğünden mahrum bırakılan kişinin tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında mahkeme tarafından karar verilmesi hakkı):

[Varbanov – Bulgaristan Davası](#), 05.10.2000

[Hutchinson Reid – Birleşik Krallık Davası](#), 20.02.2003

[Megyeri – Almanya Davası](#), 12.05.1992: Davasının yıllık incelenmesi bağlamında avukat talebi reddedilen başvuran bir psikiyatri hastanesine kapatılmıştır.

[Shtukurov – Rusya Davası](#), 27.03.2008

[Gulub Atanasov – Bulgaristan Davası](#), 06.11.2008

[H.L. – Birleşik Krallık Davası](#), 05.10.2004

- 5. Maddenin 5. fıkrası (özgürlüğünden 5. Maddeye aykırı olarak yoksun bırakılan kişinin tazminat hakkı)

[Gulub Atanasov – Bulgaristan Davası](#), 06.11.2008

- 6. Maddenin 1. fıkrası (makul sürede adil yargılanma hakkı):

[H.F. – Slovakya Davası](#), 08.11.2005 (kanuni ehliyetten mahrumiyet davası)

[Shtukurov – Rusya Davası](#), 27.03.2008

[Salontaji-Drobnjak – Sırbistan Davası](#), 13.10.2009

[Nenov – Bulgaristan Davası](#), 16.07.2009: Ruhsal hastalığı bulunan ve bu nedenle eski karısının çocuklarıyla temasının kesilmesini talep ettiği başvurana davasını etkili biçimde savunmasını sağlayacak bir avukat tahsis edilmemiştir.

[C.B. – Romanya Davası](#)nda (20.04.2010) AİHM aşağıdaki gibi hükmetmiştir:

5. Maddenin 1(e) fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuranın kötü niyetli ithamları nedeniyle polis tarafından açılan dava bağlamında kapatılması kanuna aykırı idi (başvurana yönelik bu kısıtlama, soruşturma görevlilerinin ruh sağlığına ilişkin kuşkuları nedeniyle ve kendisini hiç görmeyen bir pratisyen hekim tarafından verilen sağlık raporuna dayalı olarak getirilmiştir; yakalama esnasında güç kullanılmıştır).

5. Maddenin 4. fıkrası ihlal edilmiştir: Kısıtlama tedbiri hiçbir mahkeme denetimine konu edilmemiştir.

[Shtukaturev – Rusya Davası](#)nda (27.03.2008) AİHM aşağıdaki gibi hükmetmiştir:

5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuranın hastaneye yatırılması kararı sadece 10 ay öncesinde tespit edildiği haliyle yasal statüsüne dayalı olarak gerçekleştirilmiştir; bu nedenle, AİHM başvuranın ruhsal durumunun bu kapatılmayı gerekli kıldığına "güvenilir biçimde ortaya konmadığını" kaydetmiştir.

5. Maddenin 4. fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuranın, kanuni ehliyetinden mahrum bırakıldığı için tutukluluk halinin devamına itiraz edebileceği bir kanun yolu bulunmamaktaydı.

6. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: Annesinin talebi üzerine başvuruları kanuni ehliyetten mahrumiyetine ilişkin dava usul sorunlarının (özellikle duruşmaların 10 dakika içerisinde tamamlanması) gölgesinde kalmıştır.

8. Madde ihlal edilmiştir (bkz yukarı).

34. Madde (bireysel başvuru hakkı) ihlal edilmiştir: Rusya, AİHM'nin kararlaştırdığı geçici tedbiri (başvuran ve avukatına AİHM önündeki davaya hazırlanmak için gerekli süre ve imkanların verilmesine dair geçici tedbir) uygulamamıştır.

[Stanev – Bulgaristan Davası](#) (17.01.2012 tarihli Büyük Daire kararı): Dava, 10 yıl boyunca pis ve bakımsız bir psikiyatrik kurumda zorla tutulan bir kişiyle ilgili idi; bu kurumda gıda ve ısıtma yetersizdi ve hastalar için hiçbir aktivite düzenlenmemekteydi.

AİHM bu davada aşağıdaki gibi hükmetmiştir:

5. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuran söz konusu kurumda hukuksuz biçimde tutulmuştur;

5. Maddenin 4. fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuran tutulmasının hukukiliğinin incelenmesi için dava açamamıştır;

5. Maddenin 5. fıkrası ihlal edilmiştir: Başvuran hukuksuz biçimde tutulması ve tutulmasının hukukiliğinin mahkeme tarafından denetlenmemesi nedeniyle tazminat talebinde bulunamamıştır;

3. Madde (aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edilmiştir: Başvuranın yaşamaya zorlandığı koşullar;

13. Madde (etkili başvuru hakkı) ihlal edilmiştir: Başvuran, aşağılayıcı yaşam koşulları nedeniyle tazminat talebinde bulunamamıştır;

6. Maddenin 1. fıkrası (adil yargılanma hakkı) ihlal edilmiştir: Başvuran kanuni ehliyetinin iadesi için mahkemeye başvuramamıştır.

[Orduda ruh sağlığı](#)

AİHM bu davalarda, özellikle askerlik hizmetini yerine getirenlerin izlenmesine yönelik düzenleyici çerçevedeki kusurlar nedeniyle 2. Maddenin (yaşam hakkı) ihlal edildiğine karar vermiştir.

[Kılınç ve Diğerleri – Türkiye Davası](#), 07.06.2005: Atipik depresyon hastası bir asker, zorunlu askerlik hizmeti sırasında intihar etmiştir.

2. Madde ihlal edilmiştir: Kılınç'ın, askere alınmadan önceki ve askere alındıktan sonraki ruh sağlığını tespit edip izlemek için, askeri doktorlar tarafından uygulanan düzenleme kusurlu idi.

[Abdullah Yılmaz – Türkiye Davası](#), 17.06.2008: Zorunlu askerlik hizmetini yapan bir asker, bir çavuş tarafından azarlanıp dövüldükten sonra intihar etmiştir.

2. Madde ihlal edilmiştir: (askeriye mensubu çavuş, emrine verilen askerlerin vücut ve ruhsal bütünlüğünü korumakla yükümlü idi; AİHM'ye göre çavuşun emrindeki birime vaziyet edecek mesleki yeterliğine ve bu davaya konu olan durum gibi hassas durumlarla karşılaştığında yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklarına ilişkin düzenleyici çerçeve kusurlu idi).

[Servet Gündür ve Diğerleri – Türkiye Davası](#), 11.01.2011: Bir asker 2002 yılında Türkiye'nin güneydoğu sınırında bulunan Hakkari ilinde zorunlu askerlik hizmetini yapmakta iken, üstüyle girdiği bir tartışmadan sonra mayınlı araziye girmek suretiyle intihar etmiştir.

2. madde ihlal edilmiştir.

**Basın İrtibat: Céline Menu-Lange
+33 3 90 21 42 08**

(Bu bilgi notunun Türkçe evirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.)